

Sammanställning av workshop om samordning av biodlingsfrågor 19 mars 2014

Dnr 6.8.17-1803/14

Onsdagen den 19 januari 2014, kl 10:00-15:30 genomfördes en workshop i LRFs huvudkontor på Franzégatan 6 i Stockholm. Workshopen ingick i en utredning som regeringen har beställt via regleringsbrevet:

”Biodling

Jordbruksverket ska tillsammans med SLU se över hur en samordning av biodlingsfrågorna kan utvecklas för att bättre nå ut med forskningsresultat till aktiva biodlare och andra berörda intressenter. Jordbruksverket har samordningsansvar för redovisning av uppdraget. Redovisning av uppdraget ska ske till Regeringskansliet (Landsbygdsdepartementet) senast den 2 maj 2014.”

Deltagare:

- Thorsten Rahbek Pedersen, Jordbruksverket
- Jackis Lannek, Jordbruksverket
- Gunilla Idestrom, Jordbruksverket
- Lars-Erik Staberg, Jordbruksverket
- Ingemar Fries, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU)
- Preben Kristiansen, Nationell bihälsokonsulent
- Kajsa Lycke, Länsstyrelsen i Västra Götaland
- Arne Johansson, ansvarig för förstudie om ett biinstitut i Västra Götaland
- Ingmar Wahlström, Sveriges Biodlares Riksförbund (SBR)
- Thomas Dahl, Biodlingsföretagarna (BF)
- Sunita Hallgren, Lantbrukarna Riksförbund (LRF) (deltog till lunch)

Thorsten Rahbek Pedersen från Jordbruksverket var workshopsledare (facilitator).

Syftet med workshopen var att bli bättre på att nå ut med forskningsresultat till aktiva biodlare och andra berörda intressenter.

Det förväntade resultat var att få en sammanställning av vad som är bra idag och vad som måste förbättras i morgon.

Presentation, förväntningar och farhågor

Workshopen inleddes med att deltagarna presenterade sig och redogjorde för förväntningar och farhågor om workshopen. Förväntningarna och farhågorna redovisas inte individuellt.

De vanligaste förväntningarna bland deltagarna var att uppgiften kändes spännande och kul och att det var mycket positivt att regeringen hade tagit initiativ till en utredning. Flera hade upplevt att det var svårt att få ut forskningsresultat till biodlarna och man hoppades kunna få ny inspiration och nya idéer under workshopen.

Den vanligaste farhågan bland deltagarna var att man undrade om det gick att leverera en bra utredning på så kort tid. Många var också rädda för att det skulle bli mycket prat och liten verksamhet - att idéerna som kommer fram på workshopen och i utredningen inte tas till vara.

Den kreativa fasen av workshopen

Efter presentationsrundan fick deltagarna arbeta med följande frågor:

”Förmedling av forskningsresultat till biodlare

1. Vad är bra idag?
2. Vad kan göras bättre?”

Begränsningen var att man inte skulle fokusera på konkreta forskningsprojekt utan tänka större och mer övergripande. Workshopsledaren fick inte komma med förslag. Deltagarna fick 2 minuter till varje fråga. Man skrev förslag på gula lappar (ett förslag per lapp).

Fråga 1 ”Vad är bra idag”

Det kom fram många bra förslag som kunde grupperas i 10 olika grupper. Grupperna fick vart sitt nummer och man röstade fram de viktigaste förslagen att jobba vidare med. Alla deltagare hade 3 röster. Workshopsledaren kunde inte rösta.

Tabell 1 visar förslagen rankade efter antal röster. I texten bakom rubriken finns eventuell kompletterande text, som är texten som fanns på varje lapp som ingick i gruppen. Till exempel har förslagen ”Centrala föreläsningar”, ”Konferenser” och ”Publicitet utrymme” slagits ihop till rubriken ”**Konferenser och årsmöten**”. Alla grupperingar av förslag godkändes av deltagarna innan omröstningen.

Tabell 1. Vad är bra idag?

Förslag	Antal röster
Bihälsokonsulent. "Info om bihälsa är utvecklad", "Att det finns en bihälsorådgivare", "Bisjukdomskonsulent", "En röst som ger likformad rådgivning".	7
Information via biodlingsorganisationernas medlemstidningar. "Info via tidningarna fungerar", "Artiklar i bitidningar", "SLU:s artiklar i tidningarna", "Bra informationskanaler, två facktidningar".	7
SLU:s samarbete med biodlarna. "Kort väg: SLU till biodlarna", "Från SLU till organisation", "Att SLU är aktiva i forum där biodlare är", "Akademiker och praktiker på samma nivå – jämställt".	7
Fortbildningen till biodlare. "Fortbildning till biodlare", Utbildningsprojekt (t.ex. LRF)", "Den nya utbildningsstrukturen SBR och BF bygger upp", "Det finns en del bra cirkelledare som är uppdaterade".	7
Konferenser och årsmöten. "Centrala föreläsningar", "Konferenser", "Publicitet utrymme"	4
Biodlarna är intresserade och engagerade.	1
Faktabroschyrer.	0
Bin och biodling är intressant för samhället.	0
Att det finns projekt utanför det nationella honungsprogrammet som förmedlar kunskap.	0
Webbinformation. "Att webben ger möjligheter att hitta forskningsresultat", "Spetsforskning finns för den som vill söka".	0

Fråga 2: "Vad kan göras bättre?"

Det kom fram många bra förslag som kunde grupperas i 6 olika grupper. Grupperna fick vart sitt nummer och man röstade fram de viktigaste förslagen att jobba vidare med. Alla deltagare hade 3 röster. Workshopsledaren kunde inte rösta.

Tabell 2 visar förslagen rankade efter antal röster. I texten bakom rubriken finns eventuell kompletterande text, som är texten som fanns på varje lapp som ingick i gruppen. Till exempel har förslagen "Ej på allvar från samhället" och "Pengabrist till info". slagits ihop till rubriken "**Samhällets engagemang i biodlingen**". Alla grupperingar av förslag godkändes av deltagarna innan omröstningen.

Tabell 2. Vad kan göras bättre?

Förslag	Antal röster
Nationell samordning av rådgivning och informationsspridning, speciellt via moderna medier. "Bra nationell samordning av biodling och pollinering", "Struktur för rådgivning", "Tillgänglighet", "Lätt att hitta information", "Generationsklyfta", "Använd ny infoteknik, t.ex. appar", "Webbsidor riktade till biodlare", "SLU:s webbsida", "Jordbruksverket webbplats".	12
Fortbildningen till biodlare. "Grundutbildning i vissa fall", "Utbildnings- och kursverksamhet", "Odlarna har inte tillräcklig kunskap för att vidta åtgärder", "Mer utbildning", "Praktiska kurser", "Teori till praktik", "Info om metoder etc. kan förbättras", "Kvalitetssäkra utbildningar på distans", "Kurser på mellannivå", "Kvalitetssäkring av utbildare", "Tillgång på föreläsare".	10
Biodlingsorganisationernas medlemstidningar. "Kvalitet på tidningarna", "Olika budskap", "Faktagranskade artiklar i fackpress (utöver SLUs)", "Kvalitet på resultat", "Korrekt analys av resultat före publicering", "Uppdatering av skriftligt material".	5
Samhällets engagemang i biodlingen. "Biodling tas ej på allvar från samhället", "Pengabrist till info".	2
Attityden hos odlarna. "Jag vet bäst!", "Odlarna har kunskap men vidtar trots detta inte åtgärder", "Attityden", "Ointresse av biodlare", "Ingen enhetlighet bland odlarna".	1
Kunskap ska kunna överföras snabbt. "Ledet centralt till biodlare", "Lång väg/tid till resultat".	0
Förslagen "Kunskap om odlarnas önskemål" och "Utnyttja de intresserade odlarna som ambassadörer" kunde ingå i flera rubriker. Smågrupperna fick därför till uppgift att ha med sig dessa två förslag i diskussionen oavsett vilken fråga man valde att jobba vidare med.	

Förmedlingen av forskningsresultat via biodlingsorganisationernas medlemstidningar lyftes fram både som något positivt och som ett problem. Det samma gäller fortbildningen av biodlare.

Gruppdiskussion

Deltagarna delades därefter upp i två grupper som arbetade vidare med de mest populära förslagen. Gunilla Idestrom ledde den ena gruppen och Jackis Lannek den andra. Grupperna valde ett förslag från tabell 1 och ett förslag från tabell 2 att jobba vidare med.

Smågrupperna fick till uppgift att diskutera förslagen närmare. Oavsett om utgångsläget var bra (tabell 1) eller mindre bra (tabell 2) var uppgiften att diskutera hur man utvecklade förslaget. Förutom att få mer kött på benen på förslagen gjorde smågrupperna en risk- och intressentanalys – dvs. diskuterade vem som påverkas positivt och negativt av förslaget. Dessutom diskuterade smågrupperna ansvarsfördelning och förberedde en kort presentation av gruppens resultat.

Gunilla Ideströms grupp

I denna grupp ingick Gunilla Ideström (gruppledare), Ingemar Fries, Ingmar Wahlström, Arne Johansson och Lars-Erik Staberg. Gruppen diskuterade rubriken ” Information via biodlingsorganisationernas medlemstidningar.” från tabell 1 och rubriken ”Nationell samordning av rådgivning och informationsspridning, speciellt via moderna medier” från tabell 2.

Fråga 1 – Vad är bra i informationen via biodlingsorganisationernas medlemstidningar och vad kan bli ännu bättre?

Sammanfattning

Alla var överens om att facktidningar är en bra kanal att föra ut forskningsresultat till biodlare. Det vore bra om resurserna kunna samlas i en facktidning i stället för i de två som finns idag - Bitidningen och Gadden. Det förs idag en diskussion mellan de båda biodlarorganisationerna om att producera en gemensam tidning eller lägga ut tidningen på någon extern aktör. Det skulle också kunna vara en roll för ett utomstående biinstitut, branschråd eller binämnd.

Ansvarig organisation får ta ansvar för det som skrivs i deras respektive tidning även om det är redaktören som i slutändan fattar besluten om vilka artiklar som ska tas in. Även en artikel som förespråkar något felaktigt kan vara välskriven och det kan vara svårt för läsaren att avgöra att den är behäftad med felaktigheter. En redaktör kan också ”förstöra” välskrivna artiklar med ett vederhäftigt innehåll genom placering, layout med mera.

Utvalda kommentarer

I kommentarerna ingår även synpunkter som kom fram när gruppen presenterade sina resultat.

- Idag finns det ett positivt samarbetsklimat mellan de båda organisationerna som borde kunna utnyttjas.
- Det är svårt att tillfredsställa både nybörjare och duktiga biodlare med inspirerande artiklar.
- Vad ska man göra åt undermåliga artiklar? Det borde ju ett duktigt redaktionsråd kunna ta tag i eller också kan bra artiklar ”tränga ut” de dåliga genom att de då framstår som undermåliga. Problemet med det senare förhållningssättet är att någon måste skriva de bra artiklarna och att de dåliga kan få bli oemotsagda.
- Räcker målgruppen till en tidning? Kan vi vidga målgruppen? Kanske kan den nya bitidningen komma som en bilaga till ATL eller LAND lantbruk några gånger per år (som Ekowebb)? Då når man ju också en bredare målgrupp och då breddas annonsunderlaget.
- Kanske kunde en fristående aktör som till exempel LRF-media stå för tidningen och sedan kan SBR och BF köpa utrymme?
- Det finns ju nya sätt att informera så kanske tidningen som kommunikationskanal är förlegad? Är en attraktiv webbplats ett alternativ?
- Opinionsbildningen behöver förbättras genom till exempel strategiska pressmeddelanden.

Fråga 2 – Vad kan bli bättre? Nationell samordning av rådgivning och informationsspridning, speciellt via moderna medier

Sammanfattning

Det behövs en bra nationell samordning om rådgivning om biodling och pollinering, till exempel i form av ett branschråd. Det är viktigt med ett "neutralt" branschråd som inte är förknippat med fördelning av pengar till exempel från Nationella Honungsprogrammet. Från Biodlingsföretagarna har det framförts till regeringen att man vill ha ett biråd som kan ta upp alla frågor som rör biodlingen.

Alla var överens om att det är viktigt att ha en tydlig struktur på rådgivningen. Problemet idag är helt enkelt en brist på rådgivning från etablerade kanaler och en brist på rådgivare. Struktur på rådgivningen finns idag när det gäller bihälsovård/bisjukdomar, men det finns många fler områden när det gäller biodling. En biodlare måste spänna över en väldig bredd av kompetens som bihantering (delvis olika beroende på storlek på biodlingen), marknadsföring, honungs- och foderhantering (kunskap om livsmedelssäkerhet mm), företagsekonomi och bihälsa.

Det behövs extra resurser för att få en rådgivning som kan säkerställa att relevanta forskningsresultat inom andra områden än bihälsa når biodlarna. Resurserna kan komma från olika håll och även från biodlarna själva i form av brukarbetaling.

Utvalda kommentarer

I kommentarerna ingår även synpunkter som kom fram när gruppen presenterade sina resultat.

- Det kom upp ett förslag att vi skulle kunna se på Eldrimner (www.eldrimner.com) som en inspiration för en samordnad rådgivning. På sin hemsida skriver man att "Eldrimner är ett nationellt centrum för mathantverk. Vi ger kunskap, stöd och inspiration till mathantverk i hela Sverige, i starten såväl som i utvecklingen av företaget. Eldrimner hjälper dig som är företagare genom rådgivning, seminarier, studieresor, utvecklingsarbete och erfarenhetsutbyte, allt för att mathantverket ska blomstra. Hos oss är företagarna med och formar verksamheten." Eldrimner började som ett regionalt projekt under länsstyrelsen i Jämtland, men har utvecklats till att vara ett nationellt centrum för mathantverk (regeringen gav 2005 länsstyrelsen detta uppdrag).
- Vi såg problem med att biorganisationerna själva eller tillsammans skulle komma fram till vad som behöver göras eftersom det finns spänningar inom och mellan organisationerna bland annat beroende på olika syn på bihälsovård, biskötsel med mera för stora och små biodlare.
- Det behövs någon neutral arena där man kan samtala och kompromissa sig fram till vad som är bäst för biodlingen, kunna ta krafttag men även små steg framåt.
- Kanske kunde samordningen av rådgivningen finnas hos SLU? Nu samordnar man ju bihälsovården tillsammans med Bihälsokonsulenterna. Problemet är att det inte finns forskning på andra områden än bihålsområdet. Det behöver göras enkla försök för att få underlag till rådgivningen.
- En tanke på att utveckla webbaserad utbildning under till exempel Folkuniversitet framkom.
- Man bör öppna för möjligheten att betala för rådgivningstjänster. Hushållningssällskapen jobbar ju mot lantbrukare på detta sätt. Djurhälsovården är också ett exempel på att små och

stora djurhållare gärna betalar för ett grundpaket av tjänster för att till exempel få träckprov gjorda.

- Om det inte är en framkomlig väg att betala varje enskild biodlare för de kollektiva nyttigheter de utför genom binas pollinering kanske man kunde tänka sig att betala från samhället till biodlingskollektivet för att utveckla företagandet inklusive pollinerings-tjänsterna.

Jackis Lanneks grupp

I denna grupp ingick Jackis Lannek (gruppleddare), Preben Kristiansen, Thomas Dahl och Kajsa Lycke. Gruppen diskuterade "Fortbildningen till biodlare" både utifrån perspektivet "Vad är bra?" och utifrån perspektivet "Vad kan bli bättre?".

Fråga 1+2 – Vad är bra med fortbildningen till biodlare och hur kan vi bli ännu bättre?

Sammanfattning

Det behövs en bättre samordning av fortbildningen av biodlare och en bättre kvalitetssäkring. Problemen i utbildningen av biodlare finns speciellt på den mycket basala nivån samt den avancerade nivån. På den "lägre mellannivån i utbildningsstegen" är situationen bättre. Utbildarna måste få utbildning och vara konstaterat duktiga på att utbilda. Det finns behov av att "likrikta instruktörerna".

Visningsbigårdar och ambassadörer behövs spridda över landet för att förhindra att det blir vita fläckar på utbildningskartan.

En samordning av utbildningarna kan till exempel ske i ett branschråd.

Utvalde kommentarer

I kommentarerna ingår även synpunkter som kom fram när gruppen presenterade sina resultat.

- Vi behöver skaffa oss en bättre överblick över utbildningen av biodlare. Får man överblicken ser vi vad som saknas och kan "plocka russen ur kakan".
- En gemensam utbildningsstege håller på att växa fram i samarbete mellan biodlingsorganisationerna. Käbbel får inte stoppa denna verksamhet.
- Vad vi behöver utbildning i: biodling från grunden och till avancerad nivå, produktutveckling, pollinering, utbildning för utbildare.
- Kvaliteteten på grundutbildningen har avgörande betydelse så man inte förlorar personer som kan bli bra biodlare. Antalet biodlare ökar kraftigt, bland annat på grund av det stora medieintresset för bin och pollinering samt det ökande intresset för närodlat och miljövänlig mat. Det gäller att ta vara på denna gyllene möjlighet. Vid grundutbildningen bör man fokusera på det viktigaste. Nybörjare kan inte ta till sig komplicerade saker.
- Det saknas flera möjligheter för den som vill bli yrkesverksam. Det finns en bra utbildning på Yrkeshögskolan (YH) för den som både behöver läsa biodling och ekonomi. Men har man redan ekonomin vill man bara läsa biodlingsdelen och på en högre nivå.
- Utbildning av godkänd biodlare kan kompletteras med praktiska moment.
- Även myndighetspersoner, framför allt bitillsynsmännen och veterinärer behöver en bättre utbildning och fortbildning. Det bör finnas påbyggnadskurs för dessa målgrupper. Även miljö-

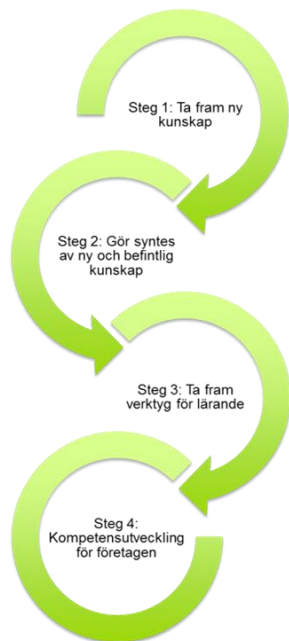
och hälsoinspektörer, kontrollanter och livsmedelsinspektörer behöver vi förmedla kunskap till.

- Ta intryck av kvalitetssäkringen av utbildarna inom hundutbildningssektorn.
- I ett eventuellt branschråd kanske Livsmedelsverket behöver komma med – eventuellt som adjungerad medlem.
- Kvalitetssäkra utbildningar på distans.
- Utveckla konceptet med öppet hus - bra att visa metoder.
- Man kan inte bara plocka ut en pusselbit och smacka in i den egna biodlingen. Man måste veta varför det fungerar hos den det fungerar hos. Då erbjuder forskningen och den beprövade erfarenheten en kunskapsbas.
- Bra utbildare ”smittar”. Där det är långt till bra utbildare blir det svårt att få nya bra utbildare.
- Ranstaprojektet är ett lysande exempel på bra kunskapsförmedling till både biodlare och andra intressenter.
<http://webred.intern.jordbruksverket.se/amnesomraden/miljoklimat/ettriktodlingslandskap/mangfaldpaslatten/ranstaivastmanland.4.3a3862f81373bf24eab80009268.html>
- Teoretiska kurser är en sak, men vi behöver bra studiehandledningar för de praktiska momenten.
- Den som håller i utbildningen måste lära sig hur människor lättast tar åt sig kunskap.
- Utbilda pollineringskunder i vad pollineringen ger för mervärden. För detta behövs uppdaterade beräkningar och kunskapsunderlag som kan komma ur forskningen. Viktigt att få odlarna att åtminstone inte missgynna pollinerare.
- Vems är ansvaret att utbilda? Det finns flera: Biodlarorganisationerna, LRF, Hushållningssällskapet, studieförbunden (för kurser som handlar om cirkelledare, utbildare). Det behövs en referensgrupp kopplad till dem som utbildar, inklusive veterinärerna.
- BF + SBR utgör tillsammans en bra bas när det gäller ansvar att utbilda. Nackdel med organisationer är att förtroendevalda byts ut, men utbildarna behöver inte bytas ut. En gemensam grundstruktur behövs, med en lagom tröghet.
- Det behövs en bredare mångfald inom företagsdelen för att få ut ny kunskap till biodlarna.
- Små korta utbildningsfilmer på olika moment kan vara bra. Det finns en del under Kompisprojektet.
- Bra att lägga utbildningsinsatser ihop med öppet hus och föreningsbigård. Där kan man också visa praktiska moment.

Avslutande diskussion

Samordning och kvalitetsstyrning genomsyrar kommentarerna av de fyra frågor som diskuterades. Alla var överens om att det behövs en bättre samordning och en samlade kraft. Formen för denna samlade kraften var mindre väsentligt. Men gruppen vill se något stabilt som är hyfsat fristående.

Gruppen var överens om att den största flaskhalsen i kunskapsbryggan mellan forskare och biodlare var ”Syntes av befintlig kunskap/forskningsresultat”. Det vill i första hand säga rådgivning. Forskning måste destilleras ner till något relevant. Ingemar Fries ansåg inte att denna roll passade för SLU.

Figur 1. Kunskapsöverförning

Det nära samarbetet mellan SLU och bihälsokonsulenterna om att föra ut forskningsresultat lyftes fram som ett bra exempel till efterföljelse. Även detta samarbete skulle dock kunna utvecklas. Det fördes fram en synpunkt om att det vore mer lämpligt att bihälsorådgivaren inte är anställd hos en av organisationerna utan hos en myndighet eller en "neutral" organisation. Det saknas rådgivare för många andra viktiga biodlingsområden.

Det behövs inte bara en bättre förmedling av forskningsresultat utan beprövad erfarenhet måste också ut. Detta kan till exempel ske via ERFA-grupper. ERFA-grupper eller liknande behövs också för att få till ett flöde av idéer från biodlare till forskare och rådgivare. På det viset blir biodlarna delaktiga i att forma forsknings- och utvecklingsverksamheten. Eldrimners arbete med utbildning i småskalig livsmedelshandling lyftes fram som ett bra exempel.

Upprepningar med små variationer är viktiga för att uppnå beteendeförändringar. Steget från kunskap till beteendeförändring är stort. Dessutom ökar det stora antalet nya biodlare behovet av upprepning av basal och grundläggande kunskap som baseras på äldre forskning och beprövad kunskap. Kanske ska man skriva delvis samma sak i tidskrifterna om biodling varje år så det finns till där för de nya biodlarna. Information är det som förmedlas ut, kunskap är vad vi gör det till.

Det fördes fram att även branschen måste växa upp och bli mogen. Bland annat bör alla registrera sig i länsstyrelsernas register. Den brittiska modellen Beebase där registreringen kopplas till information lyftes fram som ett bra exempel.

Frågan är hur vi går vidare med tankarna om en bättre samordning och rådgivning? Varning för pausknappen! Vi kommer aldrig till det optimala läget, så vi måste arbeta med de kanaler vi har

under tiden. Ansvarsfördelningen är klar så tillvida att projektgruppen ska komma fram med en utredning till Landsbyggsdepartementet som ska innehålla konkreta förslag.

Utvärdering av dagen

Troligen hade vi kommit fram till ungefär samma resultat om vi hade genomfört ett vanligt arbets- och diskussionsmöte i stället för en workshop. Vi hade dock inte fått bredden av synpunkter och förslag med ett vanligt möte.

Gruppen är inte representativ för alla biodlare så resultatet av workshopen måste balanseras mot resultatet av enkäten.

Representanterna från biodlingsorganisationer tyckte att de under workshopen hade fått mer input att fortsätta samarbetet om bland annat utbildningsstegen.